

संयुक्त कृषि संशोधन व विकास समितीद्वारे केलेल्या पिकनिहाय
संशोधन शिफारसी/तंत्रज्ञान (२००९ ते २०१८)

पिकाचे नांव : भात		
लागवडी विषयी तंत्रज्ञान व शिफारसी :		
वर्ष	अं.क्र.	शिफारस
२०१०	१	पूर्व विदर्भ विभागात श्री पध्दतीने धान लागवडीसाठी लवकर येणाऱ्या जातीची २० X २० सें.मी. अंतरावर तणाच्या कमी तिव्रतेसाठी आणि मध्यम व उशिरा येणाऱ्या जातीची २५ X २५ सें.मी. अंतरावर लागवड आणि शिफारसीत खताची मात्रा (१०० :५०:५० किलो/हे) नत्र, स्फुरद व पालाश देण्याची शिफारस अधिक उत्पादन व मिळकतीसाठी करण्यात येत आहे.
२०११	१	लाखोळी पिकाच्या अधिक आर्थिक मिळकतीसाठी धान पिकात उतेरा पध्दतीने लागवड, ७० किलो प्रति हेक्टर प्रमाणे बियाणे आणि २०:४०:० किलो प्रति हेक्टर नत्र, स्फुरद व पालाश मात्रेची शिफारस करण्यात येत आहे.
२०१४	१	पूर्व विदर्भ विभागामध्ये धान पिकाच्या अधिक मिळकतीसाठी, हात रोवणीस पर्याय म्हणून पेरीव पध्दतीने हेक्टरी १०० किलो बियाणे २० सें.मी. अंतरावर जुलै महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यापर्यंत लागवड करून तणनियंत्रणासाठी पेंडीमीथॅलीन ३० टक्के प्रवाही ३.३३ लि/हे. ची फवारणी पेरणीनंतर लगेचच व त्यानंतर ३० दिवसांनी निंदणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
२०१७	१	पूर्व विदर्भात पेरिव धानाचे अधिक उत्पादन व आर्थिक मिळकत मिळणेकरिता जाड धानाचे ७५ किलो व बारीक धानाचे ५० किलो बियाणे प्रति हेक्टर व १२५:६२.५:६२.५ किलो नत्र, स्फुरद व पालाश प्रति हेक्टर देण्याची शिफारस करण्यात येते.
२०१८	१	पूर्व विदर्भात अधिक उत्पादन व आर्थिक मिळकतीकरिता पेरीव धानाची पेरणी २० X १०-१५ सें.मी. वर करण्याची शिफारस करण्यात येते.
खत व्यवस्थापनाबद्दल शिफारसी		
वर्ष	अं.क्र.	शिफारस
-	-	-
पाणी व्यवस्थानाबद्दल शिफारसी :		
वर्ष	अं.क्र.	शिफारस
-	-	-
किड व रोग व्यवस्थापनाबद्दल शिफारसी		
वर्ष	अं.क्र.	शिफारस
२०१४	१	धान पिकात तपकिरी तुडतुड्यांच्या व्यवस्थापनाकरिता किडीचे आर्थिक नुकसानीची पातळी ओलांडताच इमिडॅक्लोप्रीड १७.८ एस.एल. २.२ मि.ली. किंवा फिप्रोनिल, ५ एस.सी. २० मि.ली. किंवा थायोमिथोक्झाम, २५ डब्ल्यूजी २ ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

२०१५	१	धान पिकात गादमाशी, खोडकीडा, पाने गुंडाळणारी अळी, लष्करी अळी, तुडतुडे यांच्या व्यवस्थापनासाठी तसेच वाढीव खर्च नफ्याच्या गुणोत्तराकरीता धानपिकावरील एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाच्या खालील पध्दतींचा अवलंब करण्याची शिफारस करण्यात येते. ● बिजप्रक्रिया : तीन टक्के मिठाच्या द्रावणाची बिजप्रक्रिया करावी. ● खोडकिडी व गादमाशी व्यवस्थापनाकरिता रोवणीपूर्वी रोपांचीमुळे क्लोरपायरीफॉस २० टक्के प्रवाही १० मि.ली. प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात तयार केलेल्या मिश्रणात १२ तास बुडवून ठेवावीत व नंतर रोवणी करावी. ● गादमाशी, खोडकिडी आणि तुडतुड्यांच्या व्यवस्थापनाकरीता गराडीचे पाने १.५० टन प्रति हेक्टर याप्रमाणात चिखलणीचे वेळी शेतात टाकावी. ● रोपांचे शेंडे तोडून बांबूच्या टोपलीत जमा करावी त्यामुळे रोपांच्या शेंड्यावर असणारी खोडकिडीची अंडी नष्ट होवून त्यामधून परोपजिवी किटकसुध्दा बाहेर पडतील. ● धान व्यतिरिक्त इतर पूरक खाद्य वनस्पती उदा. देवधान नष्ट करावे. ● पाने गुंडाळणारी अळी, लष्करी अळी, सुरळीतील अळीचा प्रादुर्भाव आढळल्यास पिकावरून दोर आडवा फिरवून अब्या खाली पाडाव्यात. ● खोडकिडीचे प्रादुर्भावीत गाभेमर रोपे व पिसोर तसेच गादमाशी प्रादुर्भावग्रस्त चंदेरी पोंगे जमा करून नष्ट करावे. ● सुरळ्यातील अळी व तुडतुडे यांचा प्रादुर्भाव आढळल्यास बांधीतील पाणी तीन ते चार दिवस बाहेर सोडावे आणि परत भरावे. ● लष्करी अळीचा प्रादुर्भाव आढळल्यास बांधीत पाणी भरावे. ● खोडकिडीच्या व्यवस्थापनाकरीता ट्रायकोग्रामा जॅपोनिकम परोपजिवी मित्र किटकांची हेक्टरी ५०००० अंडी या प्रमाणात दर सात दिवसाच्या अंतराने चार वेळा सोडावे. ● तुडतुड्यांच्या व्यवस्थापनाकरीता मेटारायझियम अॅनीसोप्ली ही जैविक २.५० किलो/हे या प्रमाणात वापरावे. (आर्थिक नुकसानीची पातळी ओलांडल्यानंतर).
	२	धान पिकावरील पाने गुंडाळणारी अळी, हिरवे तुडतुडे, तपकिरी तुडतुडे आणि पांढ-यापाठीचे तुडतुडे यांच्या व्यवस्थापनाकरिता आणि अधिक आर्थिक मिळकतीसाठी वरीलपैकी कोणत्याही किडीने आर्थिक नुकसानीची पातळी गाठल्यास ट्रॉयझोफॉस ४० टक्के प्रवाही २० मि.ली. प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून १५ दिवसाचे अंतराने दोन फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येते.
२०१७	१	गादमाशी प्रवण क्षेत्रामध्ये धानावरील गादमाशीचा प्रादुर्भाव कमी करण्याकरीता शिफारशीत तारखेच्या १५ दिवस लवकर रोवणी (२ ते २० जुलै दरम्यान) करण्याची शिफारस विदर्भासाठी करण्यात येत आहे.
काढणी पश्चात व्यवस्थापनाबद्दल शिफारसी		
वर्ष	अं.क्र.	शिफारस
-	-	-

पीक व्यवस्थापनाबद्दल इतर शिफारसी		
वर्ष	अं.क्र.	शिफारस
२०१०	१	गडचिरोली जिल्ह्यातील धान उत्पादकामध्ये शिफारसीत धान लागवड तंत्रज्ञानाबाबतच्या ज्ञान पातळीत अल्पतफावत दिसून आली. मात्र विद्यापीठाद्वारे शिफारसीत वाण, किड व रोग नियंत्रणाचे उपाय, एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन व एकात्मिक किड व्यवस्थापन या शिफारसीत तंत्रज्ञानाच्या अवलंबनामध्ये अधिक तफावत जास्त दिसून आली. त्यामुळे शेतकऱ्यांमध्ये या शिफारसीत धान पिक तंत्रज्ञानाचे अवलंबन वाढविण्यासाठी विस्तार कार्यक्रमाचे प्रभावी नियोजन व अंमलबजावणी करण्यात यावी.
२०१०	२	सन १९८९-९० ते २००८-०९ या कालावधीत स्थिर किंमतीवर ज्वारी व भात या पिकांच्या निविष्टांचा वृद्धीदर (अनुक्रमे ७.३२ टक्के व ५.१२ टक्के) आणि किमान आधारभूत किंमतीचा वृद्धीदर (अनुक्रमे ५.८८ टक्के व ४.९६ टक्के) यामध्ये विषमता आहे. ही विषमता कमी करण्यासाठी निविष्टांच्या किंमतीचा वृद्धीदर किमान आधारभूत किंमतीचा वृद्धीदर यामध्ये समानता ठेवावी किंवा या पिकाच्या उत्पादकांच्या हितार्थ त्यांना भरपाई देण्यात यावी अशी शिफारस करण्यात येते.
२०११	१	'श्री' पध्दतीने धान लागवडीमध्ये तण नियंत्रणासाठी बुटाक्लोर ३.७५ लि./हे. (७५ मी.लि./१० लिटर पाणी) प्रमाणे रोवणी नंतर ५ दिवसापर्यंत आणि ३० दिवसानंतर कोनोविडरने मशागत करण्याची शिफारस अधिक मिळकतीसाठी करण्यात येते.
२०१४	१	प्रचलीत धान वाणाच्या बियाण्याची प्रतवारी करतांना या पूर्वी शिफारस केलेल्या १.८ मि मी. चाळणी ऐवजी बारीक वाणांसाठी १.४ मि.मी. व जाड वाणांसाठी १.६ मि.मी. आकारमानाची चाळणी वापरण्याची शिफारस करण्यात येते.
	२	धान बियाण्यामधील इतर ओळखू येणाऱ्या वाणांचे बी (ओडीव्ही) वेगळे करण्यासाठी स्पेसेफीक ग्रॅव्हिटीसेपरेटर वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.